



Deze factsheet is een uitgave van het NIVEL. De gegevens mogen met bronvermelding (Waverijn, G. & Marangos, A.M. Bekendheid en ervaringen met de Wmo2015 van mensen met een lichamelijke beperking. Utrecht: NIVEL, 2016) worden gebruikt.
U vindt deze publicatie en alle andere NIVEL-publicaties in PDF-format op www.nivel.nl.

Bekendheid en eerste ervaringen met de Wmo2015 van mensen met een lichamelijke beperking

NIVEL - Geeke Waverijn
SCP – Anna Maria Marangos

Mensen met een beperking die behoefte hebben aan ondersteuning en/of advies, kunnen een beroep doen op de Wmo2015. De Wmo2015 is erop gericht om met een integraal ondersteuningsaanbod mensen zo lang mogelijk zelfstandig thuis te laten wonen. Gemeenten gaan bij een ondersteuningsaanvraag, samen met degene die ondersteuning nodig heeft, na wat deze persoon zelf kan doen, al dan niet met het eigen netwerk, en wat een gemeente kan doen, al dan niet met algemene voorzieningen. Vóór 2015 waren gemeenten onder andere al verantwoordelijk voor hulp bij het huishouden, woonvoorzieningen (zoals woningaanpassingen en verhuiskostenvergoedingen), rolstoelen en (aangepast) vervoer. Gemeenten kregen met de nieuwe Wmo extra verantwoordelijkheden, zoals het organiseren van dagbesteding, begeleiding, beschermd wonen en (voor een klein deel) persoonlijke verzorging.

Is met de toename van Wmo-verantwoordelijkheden ook een verandering te zien in de bekendheid en het gebruik van ondersteuning of voorzieningen via de Wmo door zelfstandig wonende mensen met een lichamelijke beperking van 15 jaar en ouder? En welke ervaringen hebben mensen met een lichamelijke beperking met de veranderingen die op 1 januari 2015 zijn ingevoerd?

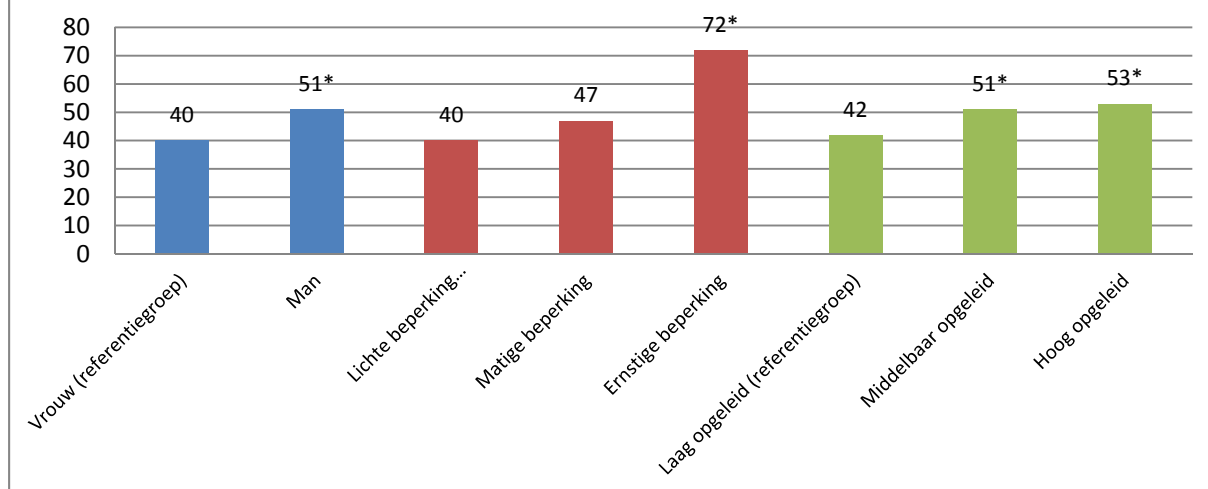
Bekendheid met het Wmo-loket of het sociaal wijkteam

Bekendheid met het Wmo loket niet toegenomen

Mensen die ondersteuning nodig hebben, moeten zich melden bij de gemeenten, bijvoorbeeld bij een Wmo-loket of een sociaal wijkteam. Het is uiteraard belangrijk dat mensen weten waar ze terecht kunnen. Weten ze dat ook?

In het voorjaar van 2015 gaf ongeveer de helft (47%) van de zelfstandig wonende mensen met een lichamelijke beperking van 15 jaar of ouder aan het Wmo-loket of wijkteam in hun gemeente te kennen (Figuur 1) en dat was in 2012 vóór de veranderingen ook al zo. Mensen met een matige of ernstige lichamelijke beperking kennen het Wmo-loket of wijkteam vaker dan mensen met een lichte beperking; zij hebben daar vermoedelijk ook meer mee te maken. Zo is van de mensen met een ernstige lichamelijke beperking 72% bekend met het Wmo-loket of het sociaal wijkteam en van de mensen met een lichte beperking is dat 40%. Mensen met een hoog opleidingsniveau kennen het Wmo-loket of wijkteam vaker dan degenen met een laag opleidingsniveau (53% versus 42%). Ook dit is sinds 2012 niet veranderd (Kromhout et al., 2014). Er zijn geen verschillen naar leeftijd; zo kent 55% van de mensen in de leeftijd van 15 t/m 39 jaar het Wmo-loket, in vergelijking met 48% van de mensen in de leeftijd van 40 t/m 64 jaar en 43% van de mensen in de leeftijd van 65 t/m 75 jaar.

Figuur 1: Bekendheid met het Wmo-loket of sociaal wijkteam, naar achtergrondkenmerken, mensen met een lichamelijke beperking, april 2015 ^a



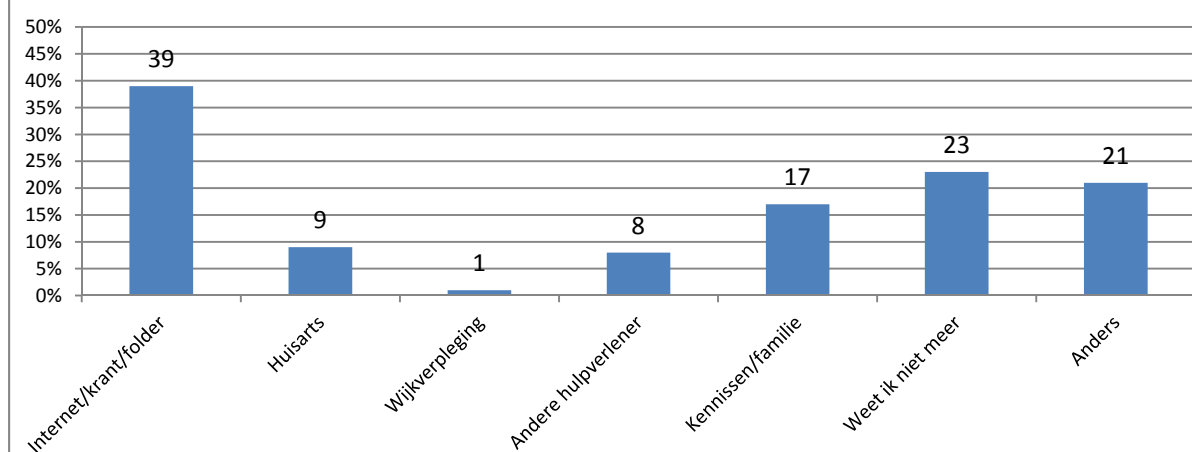
* De percentages tussen de groepen verschillen significant ($p < 0.05$) ten opzichte van de referentiecategorie, ook als rekening wordt gehouden met verschillen in andere achtergrondkenmerken.

Bron: NIVEL (Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten 2015)

Grootste groep geïnformeerd via internet, krant of folder

Van de mensen met een lichamelijke beperking die het Wmo-loket of het sociaal wijkteam kennen, had 39% erover gelezen op internet, in een krant of in een folder (Figuur 2). Kennissen en familie waren voor bijna één vijfde een informatiebron. Het percentage mensen dat via een zorgverlener, zoals de huisarts of de wijkverpleegkundige, op de hoogte is gebracht, was lager. Mensen die 'anders' werden geïnformeerd, noemden bijvoorbeeld dat zij het Wmo-loket kenden vanwege hun werk als professionele zorgverlener, omdat zij mantelzorger waren, omdat zij zelf contact hadden gelegd met de gemeente of dat de gemeente hen informeerde.

Figuur 2: Bron van informatie over het Wmo-loket of het sociaal wijkteam van mensen met een lichamelijke beperking, april 2015



Bron: NIVEL (Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten 2015)

Contact met het Wmo-loket of het sociaal wijkteam

Een op de tien mensen met een lichamelijke beperking contact met Wmo-loket

Ongeveer één tiende van de mensen met een lichamelijke beperking gaf in 2015 aan in het voorgaande jaar (dus in 2014, het jaar voor de transities in de zorg) ook daadwerkelijk contact te hebben gehad met het Wmo-loket of het sociaal wijkteam. Van de mensen met een ernstige lichamelijke beperking had één derde contact. Dit is veel meer dan degenen met een matige lichamelijke beperking (13%) of een lichte beperking (3%).

De meeste mensen met een lichamelijke beperking die contact hadden met het Wmo-loket wilden informatie of advies inwinnen (41%), een aanvraag indienen voor een nieuwe vorm van ondersteuning of een voorziening (39%), of hadden contact vanwege een herbeoordeling of een verlenging van een indicatie (22%). Een klein deel (7%) noemde het indienen van een klacht als reden voor het contact. De (aan)vragen hadden vooral betrekking op hulp bij het huishouden (39%).

In 2012 waren de percentages vergelijkbaar: 14% van de mensen met een beperking had destijds in het voorafgaande jaar contact gehad met het Wmo-loket en logischerwijs hadden mensen met een ernstige lichamelijke beperking toen ook vaker contact dan mensen met een lichte of matige beperking (Kromhout et al. 2014).

Gebruik van ondersteuning of voorzieningen via de Wmo in 2015

Het contact met de gemeente in 2014 had dus deels betrekking op een herbeoordeling. Hoe groot is het aandeel mensen met een lichamelijke beperking dat van Wmo-ondersteuning gebruik maakte in 2015 en om welke vormen gaat het?

Een kwart (25%) van de mensen met een lichamelijke beperking maakte in 2015 gebruik van Wmo-ondersteuning (of voorzieningen). Het ging vooral om hulp bij het huishouden, gevolgd door een vervoerskostenvergoeding of vervoerspas voor de beltaxi of regiotaxi (tabel 1). Het gebruik van ondersteuning is gerelateerd aan de ernst van de beperking en huishoudsamenstelling; zo maakte in 2015 van de mensen met een lichte beperking 9% gebruik van Wmo-ondersteuning, in vergelijking met 30% van de mensen met een matige lichamelijke beperking en 70% van de mensen met een ernstige lichamelijke beperking. Van de alleenwonenden met een lichamelijke beperking maakte 44% gebruik van Wmo-ondersteuning, in vergelijking met 18% van degenen die samenwonen met hun partner en/of kinderen. Van de mensen die Wmo-ondersteuning gebruikten, had de meerderheid (59%) meer dan één vorm van ondersteuning. Van de mensen met een lichamelijke beperking die gebruik maakten van ondersteuning of voorzieningen via de Wmo, vond de helft (52%) dat degene die vaststelde wat zij nodig hadden goed inzicht had in hun ondersteuningsbehoefte.

Tabel 1. Gebruik van verschillende vormen van Wmo-ondersteuning of voorzieningen door mensen met een lichamelijke beperking, naar ernst van de beperking, oktober 2015 (in procenten, n= 2.041)

	Licht (n=667)	Matig (n=901)	Ernstig (n=473)
Totaal gebruik van Wmo-ondersteuning of voorzieningen	9%	30%	70%
Hulp bij het huishouden	3%	13%*	38%*
Rolstoel	1%	5%*	31%*
Vervoerskostenvergoeding of vervoerspas voor beltaxi/regiotaxi	2%	10%*	31%*
Vervoersvoorzieningen, zoals scootmobiel of aanpassing aan de auto of fiets	1%	8%*	26%*
Woningaanpassing of andere woonvoorzieningen (zoals traplift, keukenaanpassing, drempelaanpassing, tillift, douchestoel)	1%	6%*	32%*
Ondersteuning bij het ontmoeten van mensen (cursus, buddy, lotgenotencontact)	1%	1%	1%
Begeleiding gericht op het behouden of verbeteren van de zelfredzaamheid (waardoor u bijvoorbeeld langer thuis kunt blijven wonen)	0%	1%*	5%*
Hulp bij persoonlijke verzorging (helpen met douchen, wassen, aankleden, steunkousen aantrekken, scheren, naar het toilet gaan, etc.) ^a	1%	2%*	22%*
Dagbesteding of dagopvang (bijvoorbeeld bij een dagactiviteitencentrum, zorgboerderij of in de vorm van begeleid vrijwilligerswerk)	1%	1%	5%*
Wijkverpleging via het Wmo-loket of het sociaal wijkteam ^a	0%	1%	3%*

* geeft aan dat er significante verschillen zijn ($p < 0.05$) ten opzichte van de groep mensen met een lichte lichamelijke beperking in het percentage mensen dat gebruik maakt van een specifieke vorm van ondersteuning of voorzieningen.

a Per 1 januari 2015 valt bijna alle persoonlijke verzorging (95%) onder de aanspraak wijkverpleging van de Zvw. Een klein deel (5%) valt onder de Wmo 2015 en is daarmee de verantwoordelijkheid van gemeenten. Gevraagd is naar de persoonlijke verzorging die verkregen wordt vanuit de Wmo. Het is echter mogelijk dat de respondenten niet goed weten via welke wet ze deze vorm van ondersteuning gebruiken.

Bron: NIVEL (Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten 2015)

Bij 1 op de drie Wmo gebruikers beantwoordt ondersteuning niet (volledig) aan behoefte

De Wmo-ondersteuning die mensen met een lichamelijke beperking in 2015 kregen, voldeed lang niet altijd aan hun behoefte. Dit kon het geval zijn bijvoorbeeld omdat zij niet voldoende ondersteuning kregen, of omdat de ondersteuning die zij kregen niet aansloot bij wat zij nodig hadden. Bijna een derde (29%) van de mensen met een lichamelijke beperking die gebruik maakten van ondersteuning of voorzieningen via de Wmo, had behoefte aan meer of andere ondersteuning dan zij op dat moment kregen. Hoewel de verschillen niet groot zijn, verschilt deze 'onvervulde' behoefte wel naar de ernst van de beperking. Van de mensen met een lichte beperking had 26% behoefte aan meer of andere ondersteuning.

Van de mensen met een matige beperking was dit 30% en van de mensen met een ernstige beperking 33%. Onbekend is in hoeverre niet-gebruikers van de Wmo een onvervulde ondersteunings-behoefte hebben.

Gevraagd naar de onvervulde behoefte, geven mensen met een lichamelijke beperking vooral aan dat ze meer hulp bij het huishouden nodig hebben. Sommigen noemen heel specifiek dat ze de uren die ze niet meer via de Wmo krijgen, echt nodig hadden. Ook een maatje, een begeleider, hulp bij tuinwerk, meer financiële armslag, woningaanpassingen en beter vervoer zijn terugkerende wensen. Het is niet nieuw dat een substantiële groep aangeeft meer of andere ondersteuning nodig te hebben. Zo gaf in 2012 21% van de Wmo-aanvragers die geen hulp bij het huishouden hadden aan dat zij deze ondersteuning wel nodig hadden. Ook vond 30% van degenen die hulp bij het huishouden hadden, dat zij meer hulp nodig hadden (Feijten et al. 2013).

Veranderingen in de langdurige zorg per 1 januari 2015

Vier op de vijf geïnformeerd

Vier op de vijf mensen (83%) met een lichamelijke beperking die in 2015 gebruik maakten van ondersteuning of voorzieningen via de Wmo gaf in oktober 2015 aan geïnformeerd te zijn over de veranderingen in de langdurige zorg. Er zijn hierin geen verschillen tussen mensen met een lichte, matige of ernstige beperking en ook niet tussen lager en hoger opgeleiden. Het merendeel noemde een brief of persoonlijk gesprek (58%) als informatiebron. Eén derde (34%) had (ook) informatie gekregen via de krant, een nieuwsbrief of de televisie. Eén vijfde (17%) zei niet geïnformeerd te zijn over de veranderingen in de ondersteuning of voorzieningen via de Wmo.

Vier op de tien op de hoogte van invloed van veranderingen op persoonlijke situatie

Als mensen in het algemeen geïnformeerd zijn, wil dat nog niet zeggen dat ze ook op de hoogte zijn van wat de veranderingen voor hen persoonlijk betekenen. Eind 2014 gaf 40% van de mensen met Wmo-ondersteuning aan dat zij (enigszins) op de hoogte waren van de invloed van de veranderingen op hun persoonlijke situatie. Hoger opgeleiden waren hiervan een stuk beter op de hoogte dan lager opgeleiden (51% versus 35%).

Gevraagd of mensen wisten voor welke ondersteuning of voorzieningen zij per 1 januari 2015 bij de gemeente terecht konden, gaf in 2014 ruim de helft (53%) van de mensen met Wmo-ondersteuning aan dat zij dat niet of nauwelijks wisten.

Ook hier is opleidingsniveau van belang; van de mensen met een laag opleidingsniveau wist 60% dit niet of nauwelijks en van de mensen met een hoog opleidingsniveau was dit 40%. Mensen met een matige of ernstige beperking verschilden hierin niet van mensen met een lichte beperking.

Welke veranderingen werden ervaren?

Driekwart jaar na de wettelijke datum van de veranderingen (1 januari 2015) zei ruim een derde (37%) van de mensen met een lichamelijke beperking die in 2014 en 2015 Wmo-ondersteuning gebruikten, dat er voor hen niets veranderd was (tabel 2). Niet bekend is of deze mensen een herindicatie hebben gehad of mogelijk onder een overgangsregeling vallen. De meest genoemde verandering was een hogere eigen bijdrage (37%). Een klein deel noemde juist een lagere eigen bijdrage. Een kwart gaf aan minder ondersteuning te krijgen dan voor 1 januari 2015 en 5% gaf aan dat zij (dachten dat zij) helemaal niet meer in aanmerking kwamen voor bepaalde ondersteuning. Mogelijk heeft dit te maken met bezuinigingen die diverse gemeenten doorvoerden op hulp bij het huishouden. Een enkeling zei juist meer ondersteuning te krijgen. Een op de tien is van mening dat de ondersteuning sinds de hervorming van mindere kwaliteit is. Twee procent vindt de ondersteuning juist van betere kwaliteit geworden.

De veranderingen kunnen ook een uitwerking hebben op de mantelzorger. De bedoeling van het beleid is dat mensen meer voor elkaar gaan zorgen. Mogelijk werd er een groter beroep op de mantelzorger gedaan. In ieder geval gaf 13% van de mensen met een beperking aan dat de situatie voor zijn of haar mantelzorger zwaarder is geworden. De helft van de mensen met een ernstige lichamelijke beperking die van mening waren dat de situatie voor de mantelzorger zwaarder is geworden, gaf tegelijk aan dat zij minder ondersteuning kregen in 2015 of dat de ondersteuning van slechtere kwaliteit was. Niemand vond de situatie voor zijn of haar mantelzorger lichter geworden. Het is onduidelijk of deze mantelzorgers weten dat zij ondersteuning bij hun taken kunnen krijgen.

*Tabel 2. Ervaren veranderingen in ondersteuning of voorzieningen via de Wmo na 1 januari 2015 volgens mensen met een lichamelijke beperking die in 2014 en in 2015 ondersteuning of voorzieningen gebruikten via de Wmo, oktober 2015 (in procenten, n=575)**

Er is niets veranderd	37
Mijn eigen bijdrage is hoger	37
Mijn eigen bijdrage is lager	3
Ik krijg minder ondersteuning	24
Ik heb geen recht meer op bepaalde ondersteuning of voorzieningen	5
Ik krijg meer ondersteuning	3
Ik vind de ondersteuning die ik nu krijg van slechtere kwaliteit	10
Ik vind de ondersteuning die ik nu krijg van betere kwaliteit	2
De situatie is zwaarder geworden voor mijn mantelzorger	13
De situatie is lichter geworden voor mijn mantelzorger	0

* De percentages tellen op tot meer dan 100% omdat het mogelijk was om meerdere antwoorden aan te kruisen
Bron: NIVEL (Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten 2015)

Specifiek gevraagd naar de veranderingen op het gebied van de hulp bij het huishouden, was 43% van de mensen met een lichamelijke beperking die in 2014 huishoudelijke hulp gebruikten van mening dat de eigen bijdrage hoger was geworden en een derde (36%) gaf aan in 2015 minder uren hulp te krijgen dan in 2014. Een relatief klein deel (6%) zei sinds de veranderingen per 1 januari 2015 helemaal geen recht meer te hebben op hulp bij het huishouden.

Samenvattend

In 2015:

- ...**kende** ongeveer de helft van de zelfstandig wonende mensen met een lichamelijke beperking het Wmo-loket of sociaal wijkteam. Van de mensen met een ernstige lichamelijke beperking was dat driekwart;
- ... gaf één op de tien mensen met een lichamelijke beperking aan in het voorgaande jaar **contact** te hebben gehad met het Wmo-loket of het sociaal wijkteam. Van de mensen met een ernstige lichamelijke beperking was dit een derde;
- ... maakte een kwart van de mensen met een lichamelijke beperking **gebruik** van Wmo-ondersteuning. Het gaat daarbij vooral om mensen met ernstige lichamelijke beperkingen. De meest voorkomende vorm van gebruikte ondersteuning was hulp bij het huishouden;
- ...had bijna een derde van de mensen met Wmo-ondersteuning **behoefte** aan meer of andere ondersteuning dan zij op dat moment kregen;
- ...gaf ruim een derde van de mensen met een lichamelijke beperking aan dat er voor hen **niets veranderd** was sinds 1 januari 2015;
- ... noemden mensen die sinds 1 januari 2015 een **verandering** ervoeren, vooral een hogere eigen bijdrage en minder ondersteuning.

Op basis van de in deze factsheet gepresenteerde gegevens kunnen nog geen conclusies over de Wmo2015 worden getrokken. Het betreft hier een aantal specifieke vragen aan mensen met lichamelijke beperkingen. In 2018 brengt het Sociaal en Cultureel Planbureau het eindrapport van de evaluatie Hervorming Langdurige Zorg (HLZ) uit. Dit overkoepelend rapport richt zich op meer actoren en doelgroepen en kijkt breder naar de ervaringen met de langdurige zorg.

Box 1: Onderzoeksmethode

Er zijn in Nederland naar schatting 3,9 miljoen zelfstandig wonende mensen (≥ 20 jaar) met een lichamelijke beperking (de Klerk e.a., 2012). Van deze mensen hebben bijna 1,6 miljoen mensen een lichte lichamelijke beperking en 2,3 miljoen mensen een matige of ernstige lichamelijke beperking.. De ernst van de lichamelijke beperking is vastgesteld aan de hand van de activiteiten die men nog (zelfstandig) kan doen (de Klerk e.a., 2006). Het gaat hierbij om activiteiten op het gebied van Algemene Dagelijkse Levensverrichtingen (dit zijn de dagelijks terugkerende basisverrichtingen zoals in en uit bed komen, eten en drinken), mobiliteit, huishoudelijke activiteiten en om het zien en horen.

Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten

Dit onderzoek is uitgevoerd onder leden van het *Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten* (NPCG). Gegevensverzamelingen bij het NPCG worden uitgevoerd door het NIVEL, met subsidie van de ministeries van Volksgezondheid Welzijn en Sport (VWS) en Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW), in het kader van het onderzoeksprogramma 'Monitor zorg- en leefsituatie van mensen met een chronische ziekte of beperking'. Het NPCG bestaat uit een landelijk representatieve steekproef van zelfstandig wonende mensen met een (medisch gediagnosticeerde) somatische chronische ziekte en/of langdurige matige tot ernstige lichamelijke beperkingen, in de leeftijd van 15 jaar en ouder. De panelleden van het NPCG zijn geworven via huisartsenpraktijken (landelijke steekproef uit de Registratie Gevestigde Huisartsen in Nederland) en via bevolkingsonderzoeken, waaronder: het Aanvullend Voorzieningengebruik Onderzoek 2007 (SCP), het WoOn-onderzoek 2009 en het WoOn-onderzoek 2012 (Ministerie van BZK; SCP). Door gebruik van deze wervingsmethoden komen mensen met een chronische ziekte of lichamelijke beperking uit geheel Nederland in aanmerking voor deelname aan het NPCG en is het panel landelijk dekkend. Meer informatie over het NPCG is te vinden via <http://nivel.nl/panels/npcg>.

Dataverzameling

Jaarlijks worden met behulp van vragenlijsten gegevens bij de panelleden verzameld over diverse onderwerpen. De gegevens voor deze factsheet zijn verzameld in het najaar van 2014, het voorjaar van 2015, en het najaar van 2015. In het najaar van 2014 is aan 3.386 NPCG leden een vragenlijst gestuurd, en door 3.121 mensen ingevuld (respons van 80%). In het voorjaar van 2015 is aan 3.971 NPCG leden een vragenlijst gestuurd, en door 3.116 mensen ingevuld (respons van 79%). In het najaar van 2015 is aan 4.496 NPCG leden een vragenlijst gestuurd, en door 3.600 mensen ingevuld (respons van 80%).

Analyses

Deze factsheet zoomt in op mensen met een lichte, matige of ernstige beperking van 15 jaar en ouder ($N=1.843$ in najaar 2014, $N=1.921$ in voorjaar 2015, $N=2.144$ in najaar 2015). De gegevens zijn geanalyseerd via beschrijvende (percentages) en toetsende statistiek (meervoudige regressie analyses). Factoren die zijn meegenomen in de meervoudige regressieanalyses zijn geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, ernst van de lichamelijke beperking, en huishoudsamenstelling. Wanneer gesproken wordt van een relatie/verschil tussen subgroepen, dan is daarbij een alpha van .05 (kans op het ten onrechte verwerpen van de nulhypothese: er is geen relatie/verschil tussen subgroepen) gehanteerd. Wanneer de onderzoeksgroep het ene jaar anders is samengesteld dan het andere jaar, kunnen eventuele verschillen tussen de metingen veroorzaakt worden door de veranderde samenstelling van de onderzoeksgroep. Om de vertekening van de resultaten als gevolg van verschillen in de samenstelling van het panel op diverse meetmomenten te voorkomen, is ervoor gekozen om de gegevens te berekenen voor een standaardpopulatie. Voor het definiëren van de standaardpopulatie van mensen met een lichamelijke beperking baseren we ons qua geslacht, leeftijd en ernst van de beperking vooral op schattingen van prevalentie van beperkingen op bevolkingsniveau voor januari 2006 (De Klerk, 2007).

Referenties

De Klerk M, van Campen C, Iedema J. SCP-maat voor lichamelijke beperkingen op basis van AVO 2003. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2006.

De Klerk M (red). Meedoen met beperkingen; rapportage gehandicapten 2007. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2007.

De Klerk M, Fernee H, Woittiez I, Ras M (samenstelling). Factsheet - Mensen met lichamelijke of verstandelijke beperkingen. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2012.

Feijten et al. (2013). De ondersteuning van Wmo-aanvragers en hun mantelzorgers in 2012. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2013.

Kromhout, Mariska et al. (2014). [De Wmo in beweging. Evaluatie Wet maatschappelijke ondersteuning 2010-2012](#). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.